

Yard. Doç. Dr. Elif Daldeniz
Okan Üniversitesi
Çeviribilim Bölümü

Ar. Gör. Yeşim Tükel Kılıç
İstanbul Üniversitesi
Alman Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalı

Kavramlar Çevrildikçe Çeviri Düşüncemizi Biçimlendiriyor (Mu?) Boğaziçi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Çeviribilim Sempozyumu, 14-15 Kasım 2005

14-15 Kasım 2005 tarihleri arasında Boğaziçi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Çeviribilim Bölümü tarafından düzenlenen *Kavramlar Çevrildikçe Çeviri Düşüncemizi Biçimlendiriyor (Mu?)* başlıklı sempozyumun odaklandığı temel konu, edebiyat, felsefe, kültür tarihi gibi çeşitli düşünce alanlarında “kavram” kavramının nasıl konumlandırıldığı, farklı disiplinlerin bu kavramı nasıl tanımladığı ve genel olarak kavramların çevrilmesi sorunsalıydı. Farklı disiplinlerde çalışan akademisyenlere, çevirmen ve editörlere yapılan çağrıda belirtildiği gibi “Fikir hareketlerinin, siyasi akımların, bilim-kültür-sanat-edebiyat yapıtlarının, kuramsal-eleştirel görüşlerin toplumdan topluma yayılması, dayandıkları kavramların farklı dillerde ifade bulmasına, o dil ve kültürler tarafından benimsenmesine bağlıdır.” Osmanlı İmparatorluğu’ndan bu yana yaşanan Batılılaşma hareketi çerçevesinde özellikle de Batı kültür ve düşünce dünyasının kavramlarının Türkçeye aktarılmasından neyin beklendiği, bu aktarımın nasıl algılandığı ve uygulandığı, kimler tarafından nasıl değerlendirildiği, 21. yüzyıl Türkiye için de güncelliğini koruyan sorulardan birkaçıdır. Bu sorulara tek bir disiplinin penceresinden yanıtlar aramanın yeterli olmayacağı aşikâr olduğu için, gerek farklı disiplinlerde çalışan akademisyenleri gerekse çeviri uygulamasından gelen uzmanları kucaklayabilen bir sempozyumun yapılabilmiş olması, özellikle de sosyal bilimlerde disiplinlerarası çalışmaların yapılmasını gerekli kılan gelişmeler açısından da güzel bir örnek olmuştur.

Sempozyuma konuk konuşmacı olarak katılan emekli profesör ve çevirmen Ioanna Kuçuradı, “Çeviri ve Nesnesi” başlıklı bir konuşma yaptı ve konuşmasında özellikle yakın dönemde yapılan felsefe çevirilerinde,

kavramların çevirisinde yaşanan sorunlar üzerinde durdu. Çeviri süreci içinde çevirmenin karşılaşılabileceği olası sorunlarla nasıl hesaplaşılabileceğinden söz etti.

Aynı gün yapılan diğer konuşmalar, disiplinlerarası çalışma örnekleriydi. İlk oturumda, felsefeci İlhan İnan (Boğaziçi Üniversitesi), felsefede ve bilimde “kavram” kavramının konumlandırılışı, diller arasındaki kavramsal yapı farklılıklarını anlattı. Kültürel incelemeler altında akademik çalışmalarını sürdüren, aynı zamanda bir editör ve çevirmen olan Ferda Keskin (Bilgi Üniversitesi), kendi çevirmenlik ve editörlük deneyimlerinden de hareketle, kavramların çevrilebilirliğinin sosyal bilimlerdeki olabilirlik koşullarını tartıştı. Dilek Dizdar (Boğaziçi Üniversitesi) ise Derrida’nın çeviri düşüncesini çeviribilim açısından değerlendirdi. İkinci oturumda, Marmara Üniversitesi öğretim üyelerinden İsmail Kara, modern felsefe ve bilim terimlerinin Osmanlı-Türkiye düşünce dünyasına “tercüme” edilme konusu üzerinde durdu. Cemal Demircioğlu (Okan Üniversitesi) “terceme”, “tercüme” ve “çeviri” kavramlarını tarihsel bağlamlarında değerlendirdi. Arzu Akbatur (Boğaziçi/Yeditepe Üniversitesi) tasavvuf düşüncesi bağlamında, mutasavvıf ve tercüman ilişkisini tartıştı. Üçüncü oturumda ise, Hasan Ünal Nalbantoğlu’nun (ODTÜ) ve Yeşim Tükel Kılıç (İstanbul Üniversitesi) ile Elif Daldeniz’in (Okan Üniversitesi) konuşmaları, Heidegger’in Türkçede alımlanması ve Heidegger’in felsefesinde çeviri ve dil kavramlarının konumlandırılışı üzerineydi. Zeynep Direk (Galatasaray Üniversitesi) ise ötekilik ve fark/*differance* kavramları üzerinden çeviri sorunsalını tartıştı.

İkinci günün ilk oturumunda yer alan konuşmacılardan Şirin Tekeli, kendi deneyimlerinden hareketle çeviri sürecini bir çevirmenin nasıl daha başarılı tamamlayabileceğine dair ilkeler üzerinde durdu. Türkçe sorunları üzerine çalışmalarıyla tanınan Necmiye Alpay, çevirmenlerin “kendi sözlüğünü çıkarması” fikri üzerine düşüncelerini dile getirdi. Metis Yayınları editörü ve çevirmen Tuncay Birkan ise Türkçeye yapılan çevirilerdeki kavram sorunlarının ve karmaşasının kaynaklarını irdeledi. İkinci oturumda, Özlem Eraydın Virtanen (Helsinki Üniversitesi) Türkçe ve Osmanlıcadaki ulus ve millet kavramları üzerinden kavramların tarihselliğini tartıştı. İsmail Kaplan (Boğaziçi Üniversitesi) ise “sermaye” ve “emek” kavramlarının tarihsel serüveninden söz etti. Aydan Gülerce (Boğaziçi Üniversitesi) de karikatürlerden faydalanarak kavramlarla ilgili deneysel/görsel bir çalışma yaptı. Üçüncü ve son oturumda ise, Şebnem Bahadır’ın (Boğaziçi Üniversitesi) konuşması sömürgecilik sonrası

çeviri kuramlarının gözüyle Batılı güçlerin egemenlik politikalarının bir eleştirisiydi. Şebnem Susam Sarajeva (Edinburgh Üniversitesi), 1960-1990 yılları arasında çevrilmiş yapıtlarda değişime uğrayan kavram ve terimlerin örneklerini gösterdi. Nazan Üstündağ (Boğaziçi Üniversitesi) ise Hintli bir kuramcının modeli üzerinden “çile” kavramının yaşantılanışım Esenyurtlu insanlar örneği üzerinden değerlendirdi.

Son olarak kapanış panelinde, Ebru Diriker (Boğaziçi Üniversitesi) ile Şehnaz Tahir Gürçağlar (Boğaziçi Üniversitesi) iki günlük sempozyumun bir değerlendirmesini yaptılar ve üzerinde tartışılan konuları özetlediler. Boğaziçi Üniversitesi Çeviribilim Bölümü'nün, sempozyuma gösterilen yoğun ilgi karşısında, girişimin bir diziye dönüştürülmesi fikrinde olduğunu belirterek sempozyumu kapattılar.